СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXVI. Ч. 64. Джерзи Сіті, Н. Дж., понеділок, 19. марта, 1928. VOL. XXXVI. No. 64. Jersey City, N. J. Monday, March 19, 1928. THREE CENTS.

АМЕРИКА ВИСИЛАЄ ЗНОВА ТИСЯЧУ МАРИНАРІВ У НІКАРАГВУ

ПРИТОКОЮ ДО ВИСИЛКИ ПОВАЛЕННЄ ВИБОРЧОГО ЗАКОНА В ПАРЛЯМЕНТІ.

ВАШИНҐТОН, 16. марта. — Американський уряд дав нині відповідь на позавчерашну ухвалу нікарагванського конгресу, якою відкинено американський нагляд над нікарагванськими виборами. Американський уряд заявив, що ухвала конгресу Нікарагви не зміняє становища американського уряду та що він висилає в Нікарагву ще тисячу маринарів, щоби покінчити з кампанією Сандіна.

Усіх маринарів є вже тепер в Нікарагві 3,700. Американський уряд каже, що ся сила вистарчить, щоби при виборах не було надужить.

Тимчасом у других краях латинської Америки рішенне нікарагванського парляменту викликало скріпленне протиамериканського настрою. Особливо сильний сей настрій у Мексику. Видно се по ґазетах; уряд держиться зовсім невтрально.

СКАНДАЛ ЗА ВИБОРЧІ ФОНДИ ГРОЗИТЬ І ДЕМОКРАТИЧНІЙ ПАРТІЇ.

ШИКАҐО, 16. марта. — Перед сенатовим комітетом, що приїхав сюди на слідство над нафтовими надужиттями, станув нині Ерл Гепслі, котрий був довіреним секретарем Фреда Офема, скарбника краєвого републиканського комітету підчас виборчої кампанії в 1920. році, та заявив, що він згодився був в тому році з Маршом, головою демократичного комітету, не виявляти публично ні перед урядом деяких великих датків на вибори.

Марш сейчас публично заперечив се зізнання.

Богаті републиканці запевнили сенатора Бору, що вони до 5 днів зложать 160,000 долярів, щоби віддати нафтяреви Синклерови його жертву на републиканську партію.

СЕНАТ ПРОТИ КУЛИДЖА.

НЕ ХОЧЕ ПОТВЕРДИТИ ЕСЧА НА ЧЛЕНА КОМІСІЇ.

ВАШИНҐТОН, 16. марта. — Сенат ухвалив нині 39 голосами проти 29 відкинути іменованнє Джана Есча з Висконсину членом комісії межистейтової торговлі.

Голосованнє й дебата над сею номінацією відбулася тайно. Дебата певно була горяча.

ВИБУХ У ФАБРИЦІ ПОРОХУ.

4 ЛЮДИЙ ЖЕРТВОЮ ВИБУХУ.

УЕЛІ ФОЛЗ, Ню Йорк, 16. марта. — У фабриці пороху підприємства Геркюлес Павдер Ко. случився вибух пороху, який знищив три будинки та вбив чотирох робітників.

Випадок був уже двайцять-шестим з ряду за три послідні роки. Вони коштували досі життя 33 робітників.

Сим разом вибух був такий сильний, що куски розірваних тіл робітників полетіли більше як 6,000 стіп від місця експльозії.

Причина вибуху невідома. Уряд робить над вибухом слідство.

ВІДКРИВАЮТЬ ВЕЛИКИЙ ШПИТАЛЬ.

НЮ ЙОРК, 16. марта. — Нині відкрито тут при величезнім здвизі народа найбільший шпиталь у світі. Називається він медичним центром, бо лучить він у собі кілька шпиталів, що перед тим були розкинені по ріжних частях міста.

Лежить він на розі Бродвею й 168. Вулиці. Будували його три роки. Має він кілька тисяч комнат.

ПРИЇХАЛА ЖІНКА З ІТАЛІЇ ДО МУЖА, А МУЖ ПРОПАВ.

НЮ ЙОРК, 16. марта. — Іміґраційні власти на Елис Айленді задержали 27-літну Італійку Феліціту Матіно де Мартіно з її 3-літною дочкою, котрі приїхали до Америки до мужа й батька, італійського іміґранта Джосепе де Мартіно.

Коли до корабля до них ніхто не вийшов, поліція взяла від іміґрантки адресу мужа та пішла його шукати.

На поданій жінкою адресі сказали поліції, що муж пропав звідти ще 5. марта. Його приятель, що жив з ним в одній кімнаті, каже, що де Мартіно виїхав кудись шукати роботи.

ДІСТАЛА РІК ВЯЗНИЦІ ЗА КРИВОПРИСЯГУ.

КЛІВЛЕНД, Огайо, 16. марта. — У місцевім стейтовім суді засуджено нині Елизабету Сайденфелдову, жінку богатого фабриканта одіння з Рочестеру, на рік тюрми за кривоприсягу.

Обжалована заприсягнула на письмі (зложила „афидейвит") у своїм процесі проти мужа за розвід, що вона не знає, де він живе, а того самого дня вона телеграфувала до нього до Ню Йорку.

Судя говорив, що суди мусять узятися до кривоприсяжників.

РОЗБИТТЯ ЧОТИРОХ ПОЇЗДІВ.

ГАРИСБУРҐ, Па., 16. марта. — На торах Пенсильванської зелізниці коло Марш Рон, 5 миль на полудневий схід від сього міста, розбилися чотири поїзди. Один з поїздів задержався на скруті. Зараз на нього наїхав другий, а відтак третий, і ще один. Один з них був пасажирський. Підчас катастрофи тяжко ранено 20 осіб.

МАЄТОК ВОНАМЕЙКЕРА ВИНОСИТЬ 50 МІЛІОНІВ, АСЕКУРАЦІЇ ПІВОСЬМА МІЛІОНА.

ФИЛАДЕЛФІЯ, 15. марта. — Після обчислень виконавців тестаменту, що предложили судови до потвердження тестамент американського купця Родмена Вонамейкера, маєток Вонамейкера виносить коло 50 міліонів долярів. Він має обезпечення на суму півосьма міліона долярів.

„ДЖЕЙВОКЕР" БУДЬТЕ ОСТОРОЖНІ, АЛЕ В ПАРИЖІ.

ПАРИЖ, 16. марта. — Префект паризької поліції видав декрет, яким подає до відома, що вулиці призначені для возів і самоходів, а не для пішоходців. Ті послідні мають уважати на вказівки полисменів і переходити тільки на рогах вулиць і то означеними поліцією місцями. Вози не мають звертати уваги на тих, що переходять серединами вулиць.

АРЕШТУЮТЬ ПОСЛІВ.

БЕРЛІН, 15. марта. — Дня 30. марта буде розвязаний німецький парлямент і розписані нові вибори. Деякі посли ожидають цеї хвилі з немалим невдоволенням вже хоч би з цеї причини, що треба буде йти відразу до арештів. Посольська нетикальність хоронила їх досі від поліції, але по замкненню парляменту вже її не буде. Найбільше будуть арештувати за протидержавну акцію, а між арештованими буде найбільше число комуністів. Таке саме було вже раз в Німеччині, коли розвязали попередній парлямент.

ЗЕМЛЯ ДЛЯ БЕЗРОБІТНОЇ ІНТЕЛІҐЕНЦІЇ.

Римський часопис „Пополо д'Італія" помістив статтю брата Муссоліні, де обговорюється проєкт розпарцелювати велику земельну посілість з метою віддати розпарцельовані наділи землі безробітній інтеліґенції, яка радо осяде на ріллі та знаменито надається для ведення зразкової раціональної господарки. В цей спосіб думають фашисти рівночасно піднести культуру італійського села та зменшити число інтеліґентного безробітного пролетаріяту.

ВОЛЯ РЕЛІҐІЇ.

Розпорядженням ВУЦИК-а на Україні закрито 13 реліґійних установ ріжних напрямів. У звільнених помешканнях будуть відкривати школи та клюби.

НОВИЙ СПОСІБ КОМУНІКАЦІЇ.

В Сибірі, між м. Тарою та Омськом відкривається повітряне сполучення на аеросанях. Довгі холоди та багато снігу сприяють того рода комунікації. Але не знати ще, як воно буде, бо большевики, відомо, люблять сензації та хвальбу.

„ЗЛОЧИН ІТАЛІЙСЬКОГО ФАШИЗМУ".

Під таким заголовком московська „Правда" друкує повідомленне про смерть італійського комуніста Гастона Соцці, котрого арештовано в 1927 році й тримано в тюрмі в Пруджії. Після арешту Соцці зник і влада на допити рідних відповідала, що не знає. Тому кілька днів отримали родичі повідомлення про смерть сина й хотіли забрати тіло та перевести вивісекцію, але уряд не дозволив досліджувати причин смерти. Щоби бути певним, що смерть Соцці лишиться таємницею, труп останнього під сильною охороною фашистської міліції доставлено на цвинтар і поховано.

Випадок цікавий та достойний осуду, але не большевикам про те говорити, бо вони навіть ховати не дозволяють своїх політичних противників. Два чоботи — пара.

БЮТЬ КОМУНІСТІВ.

В селі Буланівці, константинівського повіту, на Волині, пострілом через вікно забито активного комуніста, члена районного ісполкому, учителя кравця, який брав „жваву участь в останній компанії" на селі. На місце вбивства прибули прокуратор, слідчі та аґенти Чеки.

В селі Івановичі поранено селькора Черниша, що доносив до ґазет на селян.

Суд засудив нападаючих на $2\frac{1}{2}$ року вязниці.

БОЛЬШЕВИЦЬКІ „ЗАКОНИ".

Оказується, що в большевицькому кодексі є цікава стаття про авторське право.

Ось що в рубриці „Відповідь Читачам" відповідає юрист з „Вістей" на запит якогось читача з Білої Церкви.

„За ст. 4 не вважається порушенням авторського права використання чужого твору для збудування нового, що по суті відріжняється від нього. Тому перерібка будь якого письменника в драматичний твір є за законом можлива".

Добрі закони, нема що й казати!

ГОРЯТЬ РОСІЙСЬКІ ФАБРИКИ.

В фабриці машин в Ленінграді дня 15 м. м. знялася велика пожежа, в якій згинуло 14 робітників. Слідуючого дня знялася пожежа в фабриці вагонів у Москві, в фабриці вагонів в Твері, та в двох таких же фабриках в Нижньому Новгороді й Ленінграді. Припускають, що є це саботаж опозиціоністів.

СМЕРТЬ ЖИДІВСЬКОГО МЕТУЗАЛЕМА.

Дня 7-го м. м. помер в громаді Дидьова біля Лютовиськ (пов. Ліско) тамошний Жид Лайвель Фельд, що мав 125 років. Покійний полишив вдову, що має 118 літ, з якою жив коло 100 літ, трох синів і три дочки. Найстарша з дочок має 80 літ. Поховано його на кладовищі в Лютовиськах.

НА ЗНИЩЕННЯ НАШИХ ЛІСІВ.

Великий земельний власник барон Лібіг приступив до продажу лісів, що простягаються в його добрах на Підкарпаттю на просторі 40,000 гектарів. З того 6,000 гектарів справжнього праліcу, що простягається в східному Бескиді через чотири повіти, від Турки аж по Станиславів. Все те, просто безцінне, багатство нашої обездоленої землі продає цей панок за неправдоподібно низьку ціну $3\frac{1}{4}$ міліонів долярів жидівським та німецьким підприємцям. У цілій тій спекуляції має брати участь також один з визначних польських політиків.

Отже, як ніхто не припинить (а на це мала надія) трохи цього чергового вандалізму, почуємо невдовзі стукіт сокир у нашому Бескиді, а наша найкраща лісна закутина протягом найближчих років світитиме голими хребтами відлюдних скель.

Що більше на ту тему писати?... На що придадуться міркування на тему вандалізму, спекуляційного, безглуздого експорту, охорони лісів в культурних краях Европи і т. д.

Ми безсилі, наші природні скарби — не наші. Несовісна спекуляція гуляє по нашій землі від Карпат аж по Кавказ.

ВБИЙНИК БЛ. П. С. ПЕТЛЮРИ ТІКАЄ ДО ПАЛЕСТИНИ.

Жидівська преса доносить, що вбийник бл. п. С. Петлюри Жид Шальом Шварцбарт, який останніми часами скривається в Парижі, в страху перед замахом на своє життя рішився переїхати до Палестини. В тій справі звернувся він вже до англійського консуляту з проханням про пашпорт. Шварцбарт забере з собою всі документи, що торкаються останнього процесу та передасть їх жидівській бібліотеці в Єрусалимі.

КІНОВІ МАНІФЕСТАЦІЇ В ПОЗНАНІ.

Підчас висвітлювання фільму „Старинне Вільно" в познанських кінотеатрах прийшло до небувалого скандалу. В моменті, коли на екрані зявилися постаті польських державних достойників, що приймали участь в коронації Остробрамської Богородиці, молодь підняла свисти й крики, подібно як на висвітлюванні фільму „Могила невідомого жовніра".

СМЕРТЬ ДОВГИМ БОРОДАМ!

Так звана „Рада доброї моралі" в провінції Геджас, в Арабії, видала закон, що мужчинам не вільно підстригати волосся. Мужчини не можуть підстригати волосся ні на голові ні на бороді; коли вже щось зробити з довгою бородою, то мусять її цілком обголити. Так само, коли хотять підстригати волосся на голові, то мусять голову цілком обголити, але підстригати волосся не вільно. Голярі, котрі нарушують той закон, підлягають карі.

БРІЯН І КЕЛЛОҐ НЕ ГОДНІ СЕБЕ РОЗУМІТИ

ЗАКИ ЗГОДЯТЬСЯ ПОСТАВИТИ ВІЙНУ ПОЗА ЗАКОНОМ, ТРЕБА ОЗНАЧИТИ, ЯК ТРЕБА РОЗУМІТИ ВИРАЗ: ВІЙНА.

ПАРИЖ, 16. марта. — Франція хоче „зловити" секретара стейту Келлоґа за слово і повязти разом з Америкою кроки, щоби елімінувати війну. Французький міністер заграничних справ заявляє, що Франція всегда стреміла до того, щоби поставити війну поза законом, але з пропозиції Келлоґа не виходить, щоби Америка згоджувалася на так далеко ідучі консеквенції. Бо в тій пропозиції говориться раз про розмані суди, а другим разом про виключення війни взагалі. Тому то треба американському урядови занятн ясне і недвозначне становище.

Кромі того треба ясно означити, що треба розуміти під війною. Бож похід проти Маґабітів, чи мароканська кампанія, або американська допомога Нікараґві — не є прецінь війною в дійснім значінню того слова.

Бріян є тої думки, що Ліґа Націй є найкращим забезпеченням мира. І коли Франція заключила би з Злученими Державами згоду в справі елімінування війни, Америка мусіла би ввійти в Раду Ліґи, але не потребувала би перебирати на себе ніяких зобовязань, які накладає на своїх членів статут Ліґи.

$1,000,000 ЗА ФРАНЦУСЬКІ ФІЛЬМИ.

ЩОБИ ПРОДАТИ ЧОТИРИ АМЕРИКАНСЬКІ ФІЛЬМИ В ФРАНЦІЇ, ТРЕБА КУПИТИ ОДИН ФРАНЦУСЬКИЙ.

ПАРИЖ, 16. марта. — Франція в своїм змаганню піднести французьку фільмову індустрію, а заразом позбутися американської конкуренції, станула на разі на тім, що американські промисловці будуть могли продавати фільми свого виробу в Франції далі, але на кожді 4 американські фільми будуть змушені купити один французький. В той спосіб треба буде виплатити Франції один міліон долярів річно.

ЧЕРЕЗ ДЖЕЗ ПІД ВІЙСКОВИЙ СУД.

СЕНЗАЦІЙНЕ НЕПОРОЗУМІННЯ СЕРЕД ВИСОКИХ БРИТІЙСЬКИХ ОФІЦИРІВ МАРИНАРКИ.

ЛОНДОН, 16. марта. — Не тільки британський уряд, парлямент, міністри та король, але й ціла Анґлія була занепокоєна відомостями, що дійшли з Середземного моря, я які доносили про бунт на британських воєнних кораблях. Довго не можна було розвідати, о що властиво ходить. Доперва тепер дістало міністерство інформації, що тут прийшло до острої виміни слів між заступником адмірала середземної фльоти Коллардом, а двома старшими офіцирами. Адмірал мав виразитися поганими словами про військову банду, що грала джезові кусники на балю на острові Мальті. Це обурило двох других офіцирів, котрі і без того мали злість на віцеадмірала за його поступованнє супроти офіцирів, котрих він лаяв в присутности мужви.

Цілу справу віддано під полевий військовий суд.

НОВИЙ ЦЕПЕЛІН ПРИБУДЕ ДО АМЕРИКИ.

БУДЕ ЦЕ ПОБРАТИМ ЛОС ЕНДЖЕЛОСА.

ФРИДРИХСГАФЕН, Німеччина, 16. марта. — Новий Цепелін Ч. 127 вже на викінченню. Буде він цілком подібний до Лос Енджелос. В найблищому часі будуть робити з ним пробні лєти. А в червні виберуться з ним до Америки через океан.

В Німеччині звертають тепер знова чимраз більшу увагу на цепеліни, бо думають, що супроти трагедій і невдач з аеропланами, одні цепеліни можуть бути правдивим середником воздушної комунікації між Америкою а Европою.

ВЖЕ ПО ЗГОДІ МІЖ НІМЕЧЧИНОЮ А СОВІТАМИ.

БЕРНСТОРФ НАВІТЬ НЕ ГЛЯДИТЬ НА ЛІТВИНОВА.

ЖЕНЕВА, 16. марта. — Приарештовання німецьких робітників в донецькому басейні, якого допустилася совітська влада, викликало сильне заостреннє дипльоматичних відносин між Німеччиною а совітами. В Берліні перервано торговельні наради між совітською а німецькою делеґаціями, а в Женеві можна завважити рівнож великий зворот. Ще вчера йшли Німеччина і совіти на нарадах підготовчої розоружної конференції разом. Ще Літвинов не докінчував своєї бесіди, а німецький представник граф Бернсторф підносився, щоби його думки попертн. А сеґодня поводився Бернсторф так, як би не знав Літвинова; навіть не слухав, що він говорив.

ПОБИЛИ МІНІСТРІВ — В ПРАЗІ.

СТАЛОСЯ ТЕ З ПРИВОДУ НОВОГО ЧИНШОВОГО ПРОЄКТУ

ПРАҐА, 16. марта. — Чеський парлямент переживав сеґодня такі сцени, яких він ще не бачив. Через кілька годин був такий стук, гук, що не можна було чути, як сусід говорить, а не то бесідник. Найбільше кричали і гуділи комуністичні посли. Був це протест проти законового проєкту, який вже перейшов перше читанне і готов був стати законом, даючи великі права власникам каменищ та підносячи рент на помешкання. Коли крик не помагав, комуністи позбирали проєкти і брошури та кидали пачками на міністрів. Трох з них таки добре побили.

ТЕПЕР ПРИЙМАЄТЬСЯ ЧЛЕНІВ БЕЗ ВСТУПНОГО

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy.		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницю:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346. JERSEY CITY N. J.

ГЕРОЄВИ РОЗГРОМУ

Богато є в світі пословиць про те, як людство дарує найтяжчі провини побідникам. Се вже видно правда, загально заобсервована.

Не впадає однак в очи друга правда: що людство не так легко дарує чоловікови, якому його діло не повелося, який потерпів невдачу. Звичайно проти такої людини, хочби й найбільшої, може виступити дрібненька нужда та розповідати про її хиби. Осел може копати лежачого льва.

Має нагоду доглянути се кождий народ у хвилі розгрому. Чим дрібнійші його люди, тим більше серед нього тих ослів, що копають лежачого льва. Тим більше „критиків", які свою глупоту закривають тим, що винують сього та онтого провідника. Свою дрібничковість, свою підлість та своє власне неробство сі критики закривають сею критикою чужих, великих, але невдачних зусиль.

І рідко коли случається такому великому невдачникови найти признанє серед тої самої товпи, яка йому лизаласяби та його ласки просилаби, якби так його заходи були повелися. Виїмком під тим зглядом був провідник мадярського повстання з 1848. року, Лайош Кошут.

Повстанє, яке він підняв проти німецького гнету над Мадярами, який завели урядники австрійської династії Габсбургів, не вдалося. Вдачне з початку повстанє затоплено в морю крови. Згинуло воно через корупцію серед мадярської шляхти, з одної сторони, та через російську інтервенцію, з другої. Шибениці, виставлені Францом Йосифом, розправлялися з недобитками національної мадярської армії. Провідник повстання опинився за границею, на засланню.

Втікаючи перед довгою в ті часи рукою австрійського цісаря, Кошут поїхав в Америку, де його приняли врочисто не тільки Мадяри, але й свободолюбні Американці. Не кинули на нього каменем за його невдачі. Всі признали, що хвилева невдача його боротьби не означає ще остаточної неважности його ідей. Всі признали, що невдача його боротьби не означає ще, що він зрадив сю ідею.

Кошут ще не раз мав нагоду в своїм життю після своєї візити в Америці брати активну участь у боротьбі проти гнобителів свого краю, але повної самостійности він її не вибороз.

Мимо сього зі скромних жертв американських Мадярів ставлять нині в Ню Йорку памятник Лайошови Кошутови. Ставлять памятник сьому великому невдачникови, бо тільки осли копають лежачого льва, а здорові люди бачуть заслугу навіть у невдачній спробі. В сьому є завдаток остаточної побіди мадярської боротьби за повну свободу свого народа. Ся побіда немислима так довго, поки поневолений не позбудеться рабської звички звалювати свої невдачі на своїх провідників.

КАЛЄНДАР

Вислід дискусії в справі зміни календаря. — Зміна не на часі. — Школа, а не календар.

З шамокінської української громади вийшов голос в справі зміни Юліянського календара, на Григоріянський. Та зміна відноситься головно до церковного життя, але торкається і інших справ. Шамокінський голос підніс, що через старий календар наші люде мусять іти на наше Різдво до роботи, або не йти і тратити цілком роботу, а кромі того наражатися на посміховище з боку других народів, особливо Американців. Через старий календар наші діти встидаються своєї церкви і свого народу, бо всі культурні та поступові народи жиють після нового календара. Коли хочемо отже вратувати молоде покоління для свого народу, треба нам в першу чергу змінити календар.

Такого погляду було тих кілька голосів, що бажали би зміни календара. Але подавляюча більшість заняла в справі зміни календара відмінне становище.

В першу чергу, підносила противна сторона, що нема потреби робити зі справи календаря такий розголос. Бо календар не зробить нас мудрійшими, ні більш поступовими, впливовими та сильними. Жиди на своїм старім календарі нічого не втратили. А хоч далі придержуються його і то у всіх краях, то мимо цего трясуть світовими фінансами, а навіть і світовою політикою.

Дуже богато громадян підчеркнуло, що ніякий розумний і культурний чоловік не подивується другому, коли він святкує свої свята в інший день. Культурні люде вже привикли до цего, що треба вже раз навчитися шанувати релігійні почуття а рівнож і традиції та звичаї другої людини. Дивуватися і насміватися з цього може тільки темна, некультурна людина.

Далі піднесено й те, що ніяка зміна календара не перемінить сама собою рутенця, ґріка, рошена, австріяка в Українця. Бо вони останут і з новим календарем тим, чим були. Тут не в календарі треба шукати причини лиха, а в націй темноті. І не календар цему лихови зарадить. Тут треба шукати іншого ліку, а тим ліком може бути добре поставлена українська школа в Америці. І от над нею, кажуть наші громадяне, треба ломити собі голову. Не над зміною календара треба нам тепер мучитися, а над тим, як перевести реорганізацію української школи. Бо все те, що наша молодіж встидається свого, є головно наслідком занедбаного національного виховання. Ні батько ні мати не вміли в дома вияснити дитині: Хто ми, чиї сини, яких батьків діти. Батьки наші не вміли дуже часто ні читати ні писати. Не знали нашої історії, не розуміли, чому називаємо себе Українцями, і чому держимося старого календара. А коли ні школа ні церква не навчили дитини під тим оглядом нічого, то й не диво, що дитина встидається свого, а навіть своїх власних родичів.

Тому всі майже голоси поставили тепер школу на першім місци. Навіть шамокінський голос радується з того, що викликана ним дискусія відчинила перед нами ще раз ясно наш великий національний промах в Америці, а це цілковитий брак дійсного інтересу до української школи. Десятки міліонів долярів пішли на церкви, а про школи не було кому подбати. І ось цей промах тепер мститься на нашім народі. Тепер приходиться вести боротьбу, щоби ті міліони долярів, що їх нарід видав на церкви, назад дістати в свої руки. Тепер приходиться до того переконання, що наша національна будучність в Америці не лежить, як думали досі, головно в церкві, а в українській школі, сильних українських організаціях, Народних Домах, Ситезенських клюбах та в українській національній пресі. Дальшою помітною появою в тій дискусії за календар було те, що подавляюча більшість каже нам глядіти в таких справах в сторону рідного краю. Всі ті голоси переняті таким привязанням до старого краю, що й тут вони побоюються, чи ми часами зміною календара не пошкодимо чим небудь рідній землі у її боротьбі з Польщею, чи Польща не схоче визискати цего кроку як такого, що вважається побідою групи, що стремить до мирного співжиття в Польщею, до угоди з нею. Вони висказують побоювання, що сама зміна календара, хоч вона і невинна річ, може бути рівнож тільки кроком до латинізації українського греко-кат. обряду. Тому радять, в разі зміни календара, поспитати старого краю о його думку.

На загал підношено, що в календарній справі ходить головно тільки о один день, себто о Різдво і задля того одного дня годі робити заколот. Всі признають, що колиб ми мали свою державу, або колиб наші браття в старім краю завели новий календар, те саме зробили би ми в Америці. Тоді щодо зміни не було би тут двох думок, але так як тепер стоять справи, календар розбив би наш нарід. Багато наших людей не згодиться ніяким чином на зміну. І буде новий розкол, нова боротьба і нові церкви. А чи нам ще того треба?

Карність і свідомість та політичне вироблення наших громадян пізнати ще по тім, що всі признають, що найгірший спосіб полагоджування справи календара є той, коли якась громада вириваєтся сама на власну руку з такою реформою. Це не є ніяке вирішенне справи, а тільки новий хаос, який до нічого доброго довести не може. Зміни календара не буде можна в Америці нікому згори накинути. Вона може перейти за згодою і авторитетом великої більшости церковних громад і збору священства враз з церковною єрархією. Тому треба дати признанє шамокінській громаді як розважній і здисциплінованій, що вона, підносячи голос за зміною календара, заявила, що не буде з нічим виириватися наперед, а тільки піде з українським загалом в Америці. Це є карний, зрілий громадянський спосіб полагоджування всяких важних, справ.

Більше голосів про ту справу під сю хвилю містити не будемо, щоби не повторювати того, що вже другі писали. Бо зі всіх голосів виходить на загал одна думка! Без огляду на те, яка вийде користь зі зміни календара, отся справа тепер не на часі. Тепер треба нам думати в першу чергу про українську школу в Америці.

ПОПИРАЙМО УКРАЇНСЬКУ ПРЕСУ

Українська суспільність у старому краю не грішить надмірним читанням ґазети. Українську ґазету читає мало людей! Це можна ствердити на підставі величини накладів, якими виходять наші ґазети.

В старому краю наші брати читають дуже мало тому, бо, мовляв, **не одного з них не вистарчає на те, щоб запренумерувати собі українську часопись.**

Другим, буцімто, оправданням на нечитання ґазети в краю можнаб узнати цю обставину, що, мовляв, наші брати в краю дуже тяжко від досвіта до пізної ночи працюють і час їм не позволяє на те, щоб засідати до читання ґазети. І ця „виправданка" не конче промовляє до переконання, бо зимовою порою, в будень навіть, а літом, в неділі та свята, можна знайти чимало часу, щоб перечитати часопись.

Де саме лежить дійсна причина, чому наш нарід не читає ґазет, годі довго розбирати; не дуже одначе помилимось, як приймемо, що **чималу ролю грає брак гроша на пренумерату.** Сконстатувавши цей невеселий прояв нашого життя, нам треба старатися лихови зарадити. **Миж хочемо своєї держави, миж закидаємо своїм провідникам, що воки не відповідні до будування держави** і т. п. А чи нарід, не маючий своєї преси, є дійсно державнотворчим матеріялом? **Чи народні маси, несвідомі того, що кругом них діється, можуть бути відповідним елементом в будуваню своєї держави?** Всяка тямуща людина знає, що **преса,** то **сильне джерело народнього освідомлення — сильна зброя в життєвій боротьбі.**

Даймож своїм братам в Галичині зброю до рук, даймо їм можність, читанням ґазети, освідомлювати себе!

Розговорившись про пресу в старому краю, уявім собі, що **наша преса находиться тепер в оплакакому стані.** Вона душиться і нидіє через брак гроша, через брак модерних машин, навіть через брак паперу.

Чи справа та має бути для нас байдужною? Чи не можемо знайти реальної розвязки, щоб зарадити цему лихові?!

Реальна розвязка справи української ґазети може бути того рода, що ми, свідоме українське громадянство в Злучених Державах Америки, всіми силами поможемо не лише пресі в краю, але і своїм рідним. Яким робом? — Зовсім просто! Сконстатувавши, що наші рідні в старому краю не мають ґазети, і в слід за тим не читають — будемо лихові ось так зараджувати: Як свідомі Українці пожертвуємо по $5.00 для добра свого брата, свояка чи приятеля і вишлемо тих пару долярів до редакції, на пренумерату любої нам старокраєвої ґазети, щоби вона висилала на подану нами адресу свою часопись. Очевидна річ, гроші можна пересилати і через Обєднання у Филаделфії, яке буде жертводавців поміщувати в американській пресі. Підчеркнути належить те, що пересилаючи на пресу через Обєднання, треба точно подавати: 1) хто посилає гроші, 2) назву старокраєвої ґазети; прим. „Діло", „Новий Час", „Гром. Голос", „Рада", „Український Голос", „Український Прапор", „Жіноча Доля" і т. д., 3) на яку адресу в старому краю має бути висилана ґазета, яку ми фундуємо нашим рідним.

Цим своїм вчинком ми зробимо два добрі діла: ми поможемо морально свояковi, бо йому фундуємо ґазету, — а любу мені своїм напрямом ґазету фінансово піддержимо.

Колиби яканебудь краєва ґазета мала в Злучених Державах Америки лише 500 симпатиків, розуміючих народню справу і бажаючих світла своїм кревним, то вона, одержавши $2,500.00 пренумерати, моглаб думати і про модерні машини, кращий папір і т. п. А скілько світла кинулоб поміж наші маси прим. $500 ґазет, то і над цим требаби призадуматись!

Я хочу вірити, що цей мій проект знайде врозуміння серед українських організацій і громадян в Злучених Державах і ми допоможемо і своїй пресі і соїм рідним. На цьому у нас сварок не буде, бо тут не ходить о поміч певній партії, з якою хтось з нас симпатизує, бож виразно висше сказано: **Пренумеруйте своїм рідним любу вам ґазету.**

Політичне життя в Галичині ожило. Широкі українські маси знова ожили в наслідок аґітацій, як і в наслідок репресій зі сторони ворожої нам Польщі. В Галичині, на Волині й Поліссю Українці вибрали тепер при виборах нову репрезентацію, яка має за собою санкціоноване довіря народної маси. Можна надіятися, що почнеться тепер новий період громадянської праці, яка буде відзеркалюватись головно в нашій старокраєвій пресі.

Др. В. Клодницький.

В. Кедровський.

1917 РІК.

(62)

Такий голос вояцтва йшов з самих низів, така була його колективна воля. Треба категорично підкреслити, що й військовий Генеральний Комітет та Центральна Рада й навіть деякі чесні особи з вищого командування вважали розрішення питання українізації армії в такому напрямку й такими шляхами одиноко доцільним. Цей шлях бувби найменше шкідливим для інтересів армії та фронту. Навіть більше того: бувби позитивним фактором, бо національною ідеєю міг міцно спoїти значну частину армії. Спираючись на українізовані части, моглаб вся армія, що уже захиталась, знову скріпитися.

Але всі російські чинники в свойому русоцентричному засліпленню зі всієї сили перли проти льоґіки здорового розуму, проти стихії.

* * *

Уся недоцільність боротьби з українським національним військовим рухом в короткім часі була фактами виявлена наочно, але це всеж таки нескільки не зменьшувало того опору, який ставили йому русоцентристи. Вони лише змінювали свої методи боротьби, випробовували ріжні инші засоби. А дійсність методично всі їх заходи борола й український військовий рух неупинно ширився та виростав у могутній фактор.

Уже в липні місяці на північнім фронті на зїзді XII армії 4—6 дня, було присутніми 674 делеґатів, що репрезентували собою 110 тисяч зорґанізованого українського війська.

В короткім часі там же російській військовій владі довелося визнати цілий армейський корпус (21, 44 та й 33-та дивізії) українським корпусом і згодиться посилати до нього виключно Українців.

В той самий час на західному фронті оголошено українським увесь 10 армейський корпус, а на румунському 26 корпус.

Отже майже одночасно з призначенням для українізації трох корпусів на південно-західному фронті само життя яскраво доказало похибки думки російського уряду й командування, що цими корпусами вимоги Українців будуть коли не задоволені, то приспані.

Український військовий рух нестримано ширився, захоплюючи все нові й нові терени. З запілля він перекинувся спочатку на ближчі до України фронти, а згодом і на далекий кавказький фронт. Там були також утворені українські полки й цілу кріпостну артилерію Трапезунду оголошено українською. Перед захопленням влади большевиками, українськими рахувалося на фронті: 23 піших і кавалерських дивізій, окремі інжинірні й технічні війська, а в запіллю: 9 піхотних запасових полків.

Захопив національний рух також і фльоту, наслідком чого на Балтійськім морі три боєві судна підняли українські прапори, а на Чорному морі спершу найбільший панцирник „Воля", а потім уся фльота оголосила себе українською.

Всі українські військові орґанізації розвинули широку, горячкову діяльність, як орґанізаційного характеру, так і культурно-просвітнього. Багато з них видавали навіть свої щоденні ґазети, брошури, відозви, а деякі набули гарні друкарні, як наприклад: Рада Південно-західного, Румунського, Північного фронтів, 26 корпусу XII-тої армії, Трапезундська Українська військова громада, Українська рада кавказького фронту і т. д.

Найбільший опір стрінула українізація залоги на Україні, а особливо в Київській військовій Окрузі. Тому до захоплення влади большевиками, можна рахувати, що українізовано меньше ⅓ залог України. Це згодом стало Ахилевою пятою України в боротьбі з північчю.

Отже так мало було українських запасових частин тому, що лише за виключенням першого запасового полку всі вони були зорґанізовані военним порядком завжди як наслідок перемоги Українців в упертій боротьбі. Крім того, лише сформується було в запіллю яканебудь українська військова частина, зараз же зявлялась у російської влади конечна необхідність, „по бойовим обставинам", кинути її на фронт. Так було зо всіма без виключення українськими військовими частинами, крім тих, де самі вояки катеґорично відмовлялись іти. Відмовляючись іти на фронт, вони правдиво посилалися на те, що не боєві обставини вимагають одправки запасної української частини на фронт, а виключно мета боротьби з українізацією залог на Україні.

VI.

14-ТИЙ ЗАПАСОВИЙ ПОЛК.

Моя перша командіровка з Ґенерального Комітету. Віталій Шульґін та полтавські куркулі. Зустріч з партійними большевиками. Виступ Оберучева в „Кіевской Мислі". Постанова-протест 14 запасового полку проти поводження полковника Оберучева.

Через кілька днів моєї праці в Ґенеральному Комітеті мене послав комітет в Умань, щоби вияснити там на місци непорозуміння, що виникли між 14 запасовим полком і військовою владою.

Справа була в тому, що командуючий Військами Київської Округи дав наказ 14. запасовому полкови перейти з Уманя в район дієвої армії. Як повідомив командуючий Військами Комітет, полк нібито „збунтувався" та одмовився виконати його наказ і що виною тому є підпоручик Ворона. Отже полк. Оберучев просив Ґенеральний Комітет, щоби він вжив заходів до виконання полком його наказу.

Я мав звичку, їдучи в дорозі, ніколи не виявляти без потреби свого офіційного стану й завжди підтакувати в тон моїм випадковим сусідам. Робив я це для того, щоби ліпше й безпосередно інформуватися в настроях, думках, надіях і бажаннях подорожуючих. Це для оцінки загальної ситуації та перевірки своїх власних міркувань иноді давало цінний матеріял.

От і тоді, їдучи до Уманя, я своїм підтакуванням розвязав язика мойому сусідові, бувшому члену Державної Думи (на жаль, забув його призвище).

— Ви знаєте члена Ґасударственной Думи, редактора „Кієвляніна" ґосподіна Шульґіна"? — запитав він мене, коли я довше розговорився з ним про ріжні справи і виявив себе однодумцем з ним.

— О, да! Знаю єво, атлічно-прекрасний, дельний челавек — відповів я, хоч персонально зовсім не знав того.

— Да, действітельно — он дельний! Какой умний челавек і какой необикновенной енерґії, просто дівудаєшся! От і тепер, ви думаете, он сідіт у Києве? Савсем нет. Он поєхал в палтавскую ґубернію орґанізовивать там крестян, казаков-хуторян. Вот он іх орґанізует, тагда покажет етім всем Центральним Радам, Савдепам і другой революціонной накіпі, как іграться в саціальную ревалюцію" — закінчив він таємничо-погрозливим тоном.

— Да, ето умно! І ви увєрени, что ето єму удастся виполніть?

— Да ведь ви же самі сказалі, что он умний челавек і енерґійний, а раз так, то і успех єму обезпечений".

Спасибі й за ці відомости, подумав я собі. Значить, панове Шульґіни гадають будувати свої пляни на українських куркулях! Поживемо, побачимо, що з того вийде?

Грішним ділом, тепер я гадаю, що в наслідок його праці чи когонебудь иншого, з російських чорносотенців була та делеґація заможніх селян Полтавщини, що прибула до Київа, під проводом українських патріотів, правого толку і так щиро стрінута промовою М. Порша, що, будучи сам членом Центральної Ради, давав їй вказівки, чого треба вимагати від Центральної Ради. Цікава вийшла комбінація: від архичорносотенного русоцентриста В. Шульґіна, через українських патріотів хліборобів-демократів, до соціял-демократа М. Порша.

* * *

В Умань я приїхав ранком і вирішив ні до кого зразу не зявлятися, а придивитися та прислухатися до настроїв залоги.

(Дальше буде)

Загадка.

— Скажи мені: Що це таке: Воно плинне, а можна по ньому бігати? — каже мені раз приятель.

— Може вода? — питаюся я.

— Я мав тебе за мудрішого! Якжеж ти можеш бігати по воді?

— А по чімжеж?

— По рициновім олійку!

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

НЕ ДАЮТЬ ПАПЕРІВ ЧЕРЕЗ НАРУШЕННЄ ПРОГИБІЦІЇ.

Як я вичитав в одній місцевій ґазеті вістку з недалекого Ґошена, то там суддя Томпкинс надав кілька днів тому назад американське горожанство кільком іміґрантам. Відтак на домаганнє федерального прокуратора Лемона суддя відкликав наданнє горожанських паперів якомусь Осипови Пенесі на тій основі, що був караний за нарушеннє прогибіційного закона.

Отже я думаю, що не добре буде звернути увагу нашим читачам, які думають вибирати горожанські папери, — а вибирати їх, я думаю, повинні всі, — щоби вони малися на осторожности з тою прогибіцією.

Григорій Гнатів,
Миделтавн, Н. Й.

—o—

РАДЬМО НАД ДОПОМОГОЮ СТРАЙКУЮЧИМ МАЙНЕРАМ, А НЕ НАД ЗМІНОЮ КАЛЕНДАРА.

Я є за тим, щоби велися в „Свободі" публичні дискусії на ріжні теми. Бо тою дорогою можемо богато дечого довідатися про думку загалу. Навіть така дискусія як про висилку делеґації на Радянську Україну принесла богато цікавого, хоч практично нічого з неї не вийшло. Рівнож потрібна і то дуже цікава була дискусія про реорґанізацію нашої школи в Америці. І тільки шкода, що читачі вже залишили це важне питаннє. Та дискусія про зміну календара злишна. Вона вирішиться остаточно на рідній землі, а тоді і американські Українці приймуть її згідно, а тепер тої згоди не буде.

Але дійсну користь принесла би нам дискусія, як допомогти страйкуючим майнерам. Цеж наша робітнича справа. Другі народи обєдналися в тій справі, яка є спільною для нас всіх робітників і збирають значні жертви. А в нас йде та справа кволо. Так, як би ми не відчували болю тих нещасних жертв, що борються за свою і нашу робітничу долю

В. Стефанюк,
член 14. відділу У. Н. Союза в Ню Йорку.

—o—

ЧЕРЕЗ КАЛЕНДАР НАШІ ДІТИ НЕ СТАНУТЬ СВІДОМИМИ УКРАЇНЦЯМИ.

Мені як жінці якось ніяково писати до ґазети і забирати слово. Так собі може неодин подумає. Але тоті часи вже минули. Тепер і жінка може забрати голос в загальних справах і от тому і я пишу.

Ніколиб наші діти не встидалися свого, колиб їх інакше їхні мами та батьки виховували. А то родичі не вміють дитині розяснити, чому це вони святкують після календаря старого стилю, ні не знають навіть пояснити, хто ми, з якого краю походимо, як звемося та яка наша старовина. А кілько то я сама чула, як наші жінки жалувалися, що дітей своїх до української школи посилають. Кажуть, що там нічого доброго діти не навчаться, бо чого то „руска" школа може навчити? А діти те все слухають і чи можна на них потім нарікати, коли встидаються свого, а навіть і своїх родичів? Другі народи величаються своїми святами, хоч їх не обходять з Американцями. Ще й до американських ґазет подають, які то свята, коли їх святкують та які будуть відправи. Я сама таке нераз вже читала. А ми говоримо, що через календар наші діти відрікаються своєї віри і народности. Вирікаються нас через темноту і недбалість нас самих, а не через календар.

Софія Корітко,
Рачестер, Н. Й.



БОГДАН ЛЕПКИЙ В ХОРВАТСЬКІЙ МОВІ.

В хорватськім календарі за сей рік, виданім Першою Хорватською Щадницею в Загребі (Kalendar Prve Hrvatske Stedionice za godinu 1928, Zagreb), є поміщений між иншим переклад з Богдана Лепкого, „Вдовиця Настя", який в хорватській мові читається незвичайно гарно і нагадує Марка Вовчка та „Марусю" Квітки. Хто любується славянськими мовами, повинен собі сей переклад перечитати, на котрий отсим осміляюсь звернути ласкаву увагу читачів „Свободи".

Д. Т. Лазар, Ню Йорк, Н. Й.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ.

Голосів читачів в справі календара більше містити не будемо, бо повторюються одні і ті самі думки, що шановні дописувателі можуть самі ствердити. Через те відпадають голоси: П. К. з Фила., Па.; Р. П. з Монт Вернон, Н. Й.; о. В. Д. з Шикаго, Ілл.; Н. Л. з Ню Йорку; С. Т. з В. Істон, Па.; Н. Б. з Сиракюз, Н. Й.; Дм. Д. з Ню Кенсингтон, Па.; А. Х. з Куртиз Бей, Мд.; В. П. з Трой, Н. Й.; С. М. з Спринг Велей, Н. Й.; М. С. з Бристол, Конн.; Й. Б. з Перт Амбой, Н. Дж.; М. К. з Сиракюз, Н. Й.; Г. Б. з Амгерст, Конн.; І. Б. з Балтімор, Мд.; Й. П. з Вилмінґтон, Дел.; І. П. з Детройт, Миш.; І. М. з Монесен, Па.; П. Л. з Детройт, Миш.; І. М. з Майнерзвил, Па.; В. Д. з Ню Йорку; Н. Л. і С. Я. з Ашлей, Па.; Г. Н. з Сеймор, Конн. і другі.

С. Н. з Бук Мавнтен, Па. По англійськи зветься Censer.

П. Б., Питсбург, Па.: Буде на днях поміщене.

М. В. з Толідо, О. Коли не була допись поміщена, то видно, що ми її не дістали.

Н. З. з Ню Йорку. Про те вже була нераз мова. До того, треба все вказувати на факти, а не писати загально.

С. К. з Нюарку. Про п. Ц. вже була допись з Ню Йорку.

Витинки з ґазет надіслали: І. В. з Милвоки, Вис.; С. К. з Нюарку, Н. Дж.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

КЛІВЛЕНД, О.

Святкують шістьдесятьлітний ювилей.

В неділю 4. марта обходила клівлендська українська гр.-кат. парохія св. Петра і Павла шістьдесятьлітний ювилей свого пароха о. сов. Льва Левицького.

Особа ювилята добре відома не тільки в Клівленді, але і всій нашій іміґрації. Знають його не тільки як доброго проповідника, але й народного діяча, котрий не відказувався ніколи від ніякого народнього обовязку, взивав нарід до завзяття і боротьби за наше визволення та збирав і збирає великі жертви на рідний край.

О. Левицький був одним з перших орґанізаторів Обєднання Українських Орґанізацій в Америці, а рівнож і його першим предсідателем, докладаючи багато труду і свого гроша до розвою отої загально-народної орґанізації. Був він рівнож весь час великим прихильником нашого У. Н. Союза, був і його головним урядником через довгі літа, а рівнож предсідателем на конвенції Союза.

Свято приготовили С. С. Василіянки при співучасти хору „Боян", Української Банди і Бр. Ап. Молитви.

Простора галя була переповнена. Прибуло богато священиків і гостей рівнож і з околиці. Галю прибрано в прапори і квіти.

Концерт розпочали на біло убрані наші діточки піснею „Веселий день настав". А одна з дівчаток виголосила до о. Левицького прекрасні желання.

Концерт випав дуже гарно, бо програма була ріжнородна, переплітана співами таких пісень як: Ой летіла горлиця, Віє вітер, Рідне гніздо, Тихо, тихо і т. д.

Вокальні точки були переплітувані деклямаціями хлопців і дівчат.

Та найбільшою несподіванкою були дівчатка, що вийшли повбирані як квіти і відтанцювали „Ди денс ов папіз" (танець маків). Оплескам не було тут кінця. Попри желання вручували діти о. Левицькому ріжні дарунки, а рівнож і предсідатель „Бояна" гр. м. Стойка зложив звіт в формі деклямації і дарунку.

На павзах і до танцю дітей приґравала молодеча банда.

Треба піднести, що Сестри мусіли доложити багато труду, щоби підготовити таке гарне свято. Присутні громадяне заявили знова своєю численною участю, що вміють пошанувати совісну працю тих, що щиро працюють для народа.

Гість.

—o—

НА КУБАНІ.

В станиці Чепижинській є одна лише школа. Вона не вміщує всіх дітей і в цім році осталося поза школою більше ніж 50 душ.

Шкільний комітет допомогв відкрив третю ґрупу, куди набрали більше сорока дітей. До відкриття цієї ґрупи була балачка з адміністрацією, але всеж таки поставили це питання перед батьками. Колиж зійшлися батьки, то постановили, щоб їхніх дітей учили українською мовою. З цього видно, що населення бажає щоб їх дітей учили рідною мовою. Є, правда, винятки, що батьки заявляються за московською мовою, але таких — незначна купка. Кірм школи мається один лікнеп (ліквідація неписьменности), що веде навчання українською мовою. Населення бажає, щоби і хата-читальня українізувалася. Крім цього на будинкові хати-читальні є вивіска, де написано „ізба-читальня". Дивно, що в станиці Чепижинській усе хати, а тут... ізба. Пороблено заходи, щоби одинока ізба стала останньою хатою.

ЕВРОПЕЙЦІ ПОДИВЛЯЮТЬ МОНГОЛІВ.

—o—

Страшні були бої Монголів у всіх частях Азії і в східній та середущій Европі. Кілька докладних чисел маємо зі Сходу з китайського цісарства й Ітілії. Тут меч **Джінґіс-Хана** в роках 1211—1223 після Христа, отже за дванацять літ, **убив не менше як 18 міліонів 470 тисяч людей.** Але ця втрата скоро вирівнялася у богатих в населення околицях. І вже **Кублай-Хан** міг похвалитися, що лише на самім сході володів над **60 міліонами** людьми. Бо наслідники Джінґіс-Хана були прихильні для цілого Сходу і для східних частей Персії в тім переконанні, що інакше відрубували би гиллю, на якій самі сиділи. Наскільки можливо, відбудовували ці провінції. Під впливом китайської культури (що тоді перевищала богато всі інші) створено впорядковану управу й інституції комунікації, яким не могли надивуватися европейські мандрівники. В тих часах, завдяки хрестоносним походам, поширилися ґеоґрафічні відомости. Християнські місіонарі, а передовсім купці подорожували далеко на Схід і подавали докладні справозданя про все, що бачили і що переживали: посередничили теж у дипльоматичних справах сюди і назад.

Папські посли.

І так уже за володіння Огодаіса прийшли з місією чотири папські духовники до полководця **Байджу,** щоби його навернути на християнство. Тих духовників спіймали, грозила їм смерть, бо один із офіцірів предложив **убити провідника місії, здерти з нього шкіру, і випханого післати папі замісць відповіди.** Але Байджувова жінка вставилася у свого чоловіка за тими духовниками. Потім вислано їх з листом і дарунками до папи. Супроводжали їх два монґольські посли. Папа приняв послів дуже гостинно і відпустив, обдарувавши їх щедро. Але ця спроба навернення на християнство не мала успіху, хоч опісля деякі монґольські провідники перейшли на християнство й охороняли християн, як прим. Гулягу, під впливом своєї жінки християнки Токус, що була, як кажуть, несторіянкою.

Охорона вчених, мистців і ремісників.

Найцікавіші вісти завдячуємо **Маркові Польо,** славному венеціянському мандрівникови, який прожив більше літ у глибині Азії та на дворі великого хана. Одною з прикмет цього монгольського хана було рятувати з різні у здобутих і спустошених країнах ремісників, учених і поетів завдяки їх знаменитій шпіонажі. Він брав їх на свій двір, так що вони ставалися там культурним осередком. Для цих учених роблено опісля все, щоби могли жити зі свого знання, його досліджувати, щоби володар і Монголи могли вихісновувати висліди їх дослідів та щоби так верховодили над усіми иншими народами. І це вдавалося.

Пророцтва коштували одного шага.

Серед учених втішалися найбільшим пошанівком астрономи. Гулягу казав побудувати власну астрономічну обсерваторію свому двірському астрономові Назр ед Дінові в Мараґга. Ця обсерваторія була гордощами Монголів. Показували її чужим послам як щось надзвичайного. Астрономи служили монґольським ханам богато більше ніж астрольоґи (звіздарі), які читали долю кождої справи зі звізд. За Кублая-хана у столиці Монголів було не менше як **пять тисяч астрольоґів.** Кождий з тих астрольоґів мав власну невеличку обсерваторію і записував докладно положення зір. Ці свої пророцтва списували вони на **маленьких, чотирокутних табличках, які можна було купувати за одного шага.** Так то кождий у тих часах міг приноровлюватися до такого пророцтва. Але кождий астрольоґ для обережности долучував до свого пророцтва, що все ще є в руках божих і в цих пророцтвах можуть наступити зміни.

ШКОЛИ ТАНЦІВ В АФРИКАНСЬКИХ ПРАЛІСАХ.

Як знаємо, більшість новітніх танців походить із глибокої Африки. Взірцем цих модерних танців є муринські танці. Німецький учений мандрівник Шомбурґ каже, що на африканськім побережі, де тубильці стикаються з білими людьми, муринські танці втратили вже богато зі своєї ориґінальности. Мурини танцюють тут уже при гармонії.

Свої первісні прикмети заховали муринські танці у глибоких пралісах, де вони є теж висловом стародавних звичаїв і обрядів, які затрачуються під впливом цивілізації. У глибинах Африки є — як каже німецький учений — спеціяльні школи танців у формі тайних товаришень. У тих школах подають муринським жінкам і мужчинам танечне виховання вже від найранішої молодости. Тайне мужеське товариство називається **поро,** а жіноче **бунду.** Мужчини танцюють при звуках великого бубна, жінки при звуках спеціяльного хрипливого інструменту, що називається **геде** або **сасса.**

Голова такого жіночого товариства називається **цоо,** а має під рукою більше помічниць. З них дві все займаються новопринятою дівчиною і втаємничують її у тайни таночного муринського мистецтва. Підчас того виховання живуть муринські дівчата у спеціяльних хатах у пралісі, до яких не сміє наблизитися ніякий мужчина. Муринські дівчата ходять там зовсім нагі. Таночні вправи зачинаються вже досвіта а тревають аж до заходу сонця. Коли дівчата навчилися найосновніших вихилясів, сходяться тепер на спільні вправи під проводом самої **цоо.** Щойно тепер дістають уже і **таночні шати.** Є то короткі суконки з ростинних волокон. Щойно за два-три роки можуть молоді танечниці виступати на таночнім майдані в селі. Цим танцям приглядаються вже й селяне. У деяких племен молоді танечниці **пудруються** на біло крейдовим порошком, деінде малюють ціле тіло фарбою. Фантастично виглядає це, коли такі білі тіла танечниць миґають у світлі місяця в крузі чорних селян.

Подібно відбувається таночне виховання хлопців із тою ріжницею, що на них тоді не сміє глянути око ніякої жінки. Одначе танці хлопців ріжняться від дівочих більшою акробатичністю.

Цікаве, що **танець парами** в африканських муринів **взагалі не є знаний.** Мужчини і жінки танцюють усе окремо, а то так, що ряд мужчин танцює напроти ряду жінок. Приближуються до себе, але мурин не дікнеся ніколи, муринки підчас танцю. До танцю співають звичайно таночні або інші дивні пісні. Муринська музика основується виключно на ритмі, у якім лише слабо проникає звук мелодії. Джез, чистий ритм.

МІТІНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ШИКАҐО, ІЛЛ. Бр. св. О. Николая, від. 106, повідомляє, що звичайний мітінґ відбудеться в годині 1.30 пополудни в неділю, 25. марта, в гали парохіяльній при Оклей і Райс ул. На порядку нарад є важні справи до полагодження. проситься усіх членів явитись на мітінґ. — Никита Гурей, предс.; В. Гриньків, секр.

ФІЛАДЕЛФІЯ, АП. Отсим повідомляється членів Бр. св. Василія, від. 339, що мітінґ відбудеться 25. марта в 2-ій годині пополудни, під ч. 610 S. American St. Проситься усіх членів прибути на сей мітінґ, бо є важні справи до полагодження. Також мається вибрати балевий комітет. Пригадується довгуючим членам, щоби вирівнали свої залеглости, бо в противнім разі будуть суспендовані. — І. Сорока, предс.; М. Барна, кас.; О. Будай, секр.

ДАНТОН І ЖІНКИ.

В Парижи появилась друком книжка Жоржа Лекомта, члена Французької Академії п. з. „Любовне життя Дантона". В книжці сказано: Дантон, якого в діточому віці вдарив віл рогами у лице й опоганив його, й котрому віспа лишила також слід на лиці, не був гарний. Але зате мав що добру прикмету, що був сильний, імпульсивний, веселий і пікний. Ще дуже молодий залюбився в Габрієлі Шарпенте, дочці кавярника і дозорця! Оженився з нею з любови, а мало задля маєтку. З нею мав двоє дітей і жив із нею сім літ, аж до її смерти. Чотири місяці пізніше оженився Дантон, хоч не міг віджалувати першої жінки, з ніжною і тихою Люїзою Гелі, дочкою судового возного. Дантонові було тоді 34 роки, Люїзі 17. Подружа це тревало лише 6 місяців. Дантон упав у неласку і згинув під гільотиною. Це зробило сильне враження на молодій жінці, а всетаки трохи пізніше вона вийшла за Ернеста Діпена, який пізніше був префектом і бароном за часів Наполеона. Діпен зажадав від Люїзи перед вінчанням, щоби обіцяла йому, що ніколи не згадає імени свого першого чоловіка і вона згодилася на це.

ЯК БУДУЄМО СИРОТИНЕЦЬ У. Н. СОЮЗА.

408.

Тов. Запорожська Січ, від. 63. У. Н. С., в Форд Сити, Па.

Хвальний Заряде! — Засилаю на Сиротинець чек на $13.45 ($10.95 зложили члени, а $2.50 зібрано на мітінгу до пушки). Вже досить наших членів зложили свої жертви, але є ще богато таких членів, котрі заявляють, що жертвують по своїй можности пізніше. Зрозуміймо ми, всі члени Українського Народного Союза, справу свого власного сиротинця і берім собі примір з иньших культурних народів, котрі такі захисти для своїх дітей і старців мають і за них дбають. — **Ю. Зубик**, секр.

409.

Ми Українці, але які?

Читаю я нераз у „Свободі" гай в иньших українських часописах, що нашого народу є в Америці округло **пів міліона.** Гарне се число, поважне, але яка нам з нього користь? От задумали добрі люде побудувати Народний Сиротинець, який нам тут на імміграції є так потрібний, як око в голові, — і щож бачимо? Кілько осіб зложили свою жертву на сю народну інституцію? Варто би кожному усіх жертводавців на наш Сиротинець докладно порахувати, бо тоді зналосьб у приближенню, скільки є в Америці Українців правдивих, а скільки... мальованих. Я не маю охоти належати до тих останніх, тому засилаю на Сиротинець-Захист У. Н. Союза $1.00 (колись дам більше). Нехай так зробить хоч половина з того „пів міліона", а Сиротинець буде під дахом дуже швидко. — **Михайло Воляк**, член У. Н. С.

410.

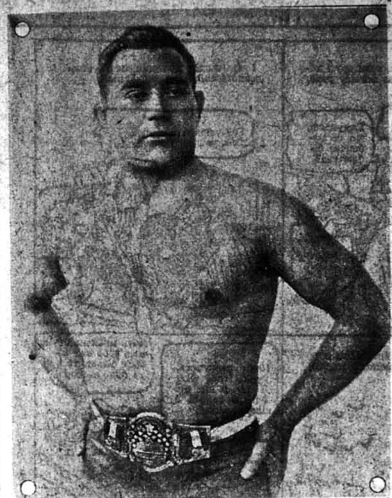
Театральна вистава на дохід Сиротинця у Мілвокі, Віс.

Члени тов. ім. Івана Франка (від. 103 У. Н. С.) при співучасти членів тов. ім. Богдана Хмельницького (від. 47 У. Н. С.) відіграли 11. грудня 1927 р. драму „Сироти". Представлене випало надсподівано добре; майже всі актори виконали свої ролі бездоганно. До виставлення сеї песи причинився богато наш парох, о. Іван Сенчук, за що я йому на сім місці щиро дякую. Складаю рівною подяку всім тим, що брали участь у представленню. Жаль, що майже половина членів обох товариств не були присутні на тій театральній виставі, а через те і дохід з представлення не був такий, якого можна було сподіватися. Чистого прибутку було $42.95; Павло Стецик (член тов. ім. І. Франка) подарував одну коробку чоколяди, якої розграбка принесла $5.60; Михайло Патер і Микита Савка жертвували по $1.00; зібрали в пушки: Теодор Барсук $1.00, Іван Березовець 65 ц. — разом $52. 20. За потову пересилку заплачено 20 ц., а на Сиротинець вислано $52.00. — **Данило Борис.**

411.

Тов. Запорожська Січ, від. 206 У. Н. С., у Вунсокет, Р. Ай.

Хвальний Заряде! — Засилаю Вам на Сиротинець $139.24. На сю суму вложилися отсі позиції: члени жертвували $98.00, з каси відділу $25.00, в пушки зібрано $16.24 (в кравця Михайла Бардачевського $4.69, в тітки Дмитра Піжинського $3.50, в гросерни Дмитра Лукиника $2.00, в гросерни Андрія Бориса $1.66, в гросерни Амвросія Дзямана $1.08, в гросерни Василя Буряка $1.06, в голярни Дмитра Ремінника $1.02, в шевця Луки Коминицького $1.01, в гросерни Стефана Бардачевського 22 ц.) — **Петро Гук**, секр.



ЯК МИ ПОМАГАЄМО СТАРОМУ КРАЄВИ.

СИРАКЮЗ, ВЕСТ САЙД, Н. Й.

Коляда на Рідну Школу.

Як кождого року, так і цього обійшли ми з колядою наших Українців, та зібрали $96.55, котрі вислано через „Обєднання".

Імена жертводавців: о. Евстахій Сидоряк 3 дол.; А. Гуцко, М. Малимон по 2 дол.; П. Розекас $1.50; Г. Федорчук, Т. Андрусишин, О. Кирик, Яків Гайдук, Катерина Бура, Русько-Український Клюб, Ю. Дацкевич, Н. Мищак, П. Павлик, М. Трунько, Г. Порцинник, В. Корнак; Т. Герчак, С. Костюк, А. Бузько, В. Гринник, А. Прохорович, М. Клюсик, Н. Галичин, Г. Маринюк, О. Шкляренко, К. Ярошевський, І. Котляр, М. Височанський, В. Каній, І. Каній, О. Шеремета, І. Карнафіль, Г. Туркевич, В. Дячук, І. Коцура, Семен Лукачик, М. Дембицький, Н. Бурдяк, М. Дзердзюк, К. Рибак, І. Лесюк, К. Татаський, Т. Новинчук, А. Яворський, О. Шмокалюк, Д. Матвійчук по $1.00; Т. Майкович, Н. Хрін, А. Сколько, М. Данько, І. Мазюк, Н. Мельник, В. Пахолок по 50 цнт.; М. Щурак, Анастазія Щурик по 25 цнт. Разом $54.50. Колядували: В. Каній, В. Дячук, Г. Федорчук, І. Лесюк, А. Яворський.

Іст Сайд та Норт.

І. Каменюк, Д. Кіт, Текля Драбик, С. Шевчук, Т. Артисюк, К. Матвіїв, І. Микулич, Павлина Юрків, П. Бучак, Марія Калиняк, Т. Бурак, А. Окінний, С. Козуб, В. Гоменюк, С. Вага, Г. Старовушний, Т. Канчук, М. Лещинецький, С. Гончар, С. Бондаревський, С. Пастух, І. Старовушний, І. Кальворовський, Н. Танасишин, М. Мерва, Л. Кіт, Н. Кіт, М. Хрмникевич, С. Книш, М. Малик, Й. Беднар, П. Танасишин, Л. Кіндрат, Н. Трач по $1.00; В. Миколів, Й. Мартинюк по 75 цнт.; К. Гнатів, В. Вороцак, І. Богдан, Д. Костів, С. Журанський, В. Мовчак, А. Рибак, С. Кашубинський, К. Патра, Т. Чобиняк, Катерина Мушак, В. Корбінчак, П. Гусак, Г. Машлак по 50 цнт.; Л. Лещинський, М. Заяць, К. Когут по 25 цнт. Обтягнено на кару $1.20, а разом, що переслано до „Обєднання", $96.55.

Колядували: А. Окінний, С. Вага, Н. Танасишин, П. Танасишин, В. Гоменюк, Н. Кіт.

Окрім того: вкладки на „Просвіту" у Львові та передплата на журнал „Життя і знання": А. Яворський $7.00, М. Малимон $6.00, та на „Український Революціонер" $1.00. Всього разом $110.55.

Антін Яворський.

ПЕРТ АМБОЙ, Н. ДЖ.

Коляда на Рідну Школу.

Наші школярі не забули про Рідну Школу в Галичині і заколядували $10.45.

Жертвували: Г. Демкович $1.50; по $1.00: Ів. Ваверчак, Й. Буката, Й. Білоган, С. Гураль, С. Куций, Д. Вовк; по 50 цнт: п-ні Лисяк, Д. Федчишин; по 25 цнт.: Ів. Добрянський, М. Шнір, п-ні П. Гойда, П. Гуцалюк, Т. Нагребний, Анна Демкович, Ів. Сташків; дрібними датками 20 цнт.

Колядою занялися школярі: Ів. Демкович, С. Дячишин, М. Гузар, Ів. Сеньків.

КЛІВЛЕНД, О.

З забави на поводян.

На несподіваній забаві в Степана і Олени Левчик на засилок Степана Морозовича нечні гості склали $7.50 на поводян, які переслано через „Обєднання".

Жертвували: С. Морозович, І. Федорійко, С. Сметанка, Н. Сербанюк, А. Снідр по $1.00; І. Лазирко, І. Думич, П. Свидрик, І. Пристариц по 50 цнт.; М. Добромильський, А. Кильницький по 25 цнт.

Степан Морозович.

ЯКА Є ТЕМПЕРАТУРА НА ПОВЕРХНІ МІСЯЦЯ?

Вже доволі давно вдалося астрономам винайти способи, як мірити температуру поверхні зір. Ці тіла, тому що є в стані горіння, виділюють так богато проміннистої енергії, що легко є змірити її. Зате довго годі було винайти спосіб, як визначити **температуру поверхні планет і місяця,** що проміюють відносно дуже небогато енергії, що походить переважно з відбитого сонічного світла.

Щойно тепер удалося це двом астрономам Петітові і Нікольсонові в обсерваторії на горі Вільсона. Вони дійшли до вислідів, що клімат місяця — на скільки тут можна вжити того слова — є дуже прикрий. В „полудне" місяцева поверхня нагрівається під впливом сонішних промінів до температури + 77 степенів Цельзія, а підчас тамошньої північної остуди жується до дуже низької температури: 163 степенів Цельзія. Таку температуру витворюється у нас лише у лябораторіях. Отже „денна" амплітура температури, яка на нашій землі виносить кілька або кільканадцять степенів — на місяці доходить до 240 степенів Цельзія. Доба на місяці треває 28 наших земських днів.

Факт, що місяць підчас тамошньої ночі не вистигає до температури абсолютного зера (—273 степенів Цельзія), пояснюється діланням тепла нутра місяця, що, видно, ще не зовсім вистигло. Бо в противному разі поверхня місяця повинна би вистигати через ніч до — 273 степенів Цельзія, як кожде тіло, що не має внутрішнього тепла, а є в міжпланетарній порожні, заслонене перед промінюванням сонця.

Зміни температури на поверхні місяця наступають нагло, як це доказують поміри, переведені згаданими астрономами підчас минулорічного затьмінення місяця дня 17-го липня. Знане є, що підчас затьміння місяця земля заслонює сонце і не пускає його промінів до поверхні місяця. Наслідком цього температура поверхні місяця, розігритого до + 77 степенів Цельзія, вже при початку повного затьміння опадає до — 103 степені Цельзія, щоби під кінець повного затьміння обнизитися ще до — 123 степені Цельзія. Потім заразже майже після устання затьміння вертає до денної температури. (На землі підчас аналогічного явища, яким є затьміння сонця, температура опадає ледви на кілька степенів). Ці нагльні переміни температури на поверхні місяця пояснюється повною недостачею атмосфери. Бо атмосфера, головно в присутності хмар, має загальновічний вплив, зменшує з одного боку термічне ділання сонішних промінів, які в значній мірі абсорбує і відбиває, а по другій діляє наче тепле, але легке окриття, що зберігає землю перед утратою тепла.

Висліди згаданих астрономів — може бути — колись творитимуть цінні вказівки для будучих мандрівників, що схочуть переїздитатися у замкненій торпеді на місяць. В кождому разі, як виходить із повищих дослідів, треба числитися на протязі одного „місячного дня" з два рази більшими амплітудами температури, ніж річні амплітуди найгорячіших днів літа в „долині смерти" в Каліфорнії і найгостріших сибірських морозів.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА"